

הרב דוב הכהן פינק
בעמ"ס ברכת חן, ברוקלין נ.י.

בענין אופני סידור הנלאפוני"ם [נסרים פחות מד' טפחים] לסכך של סוכה שמשתמשים בהם בירושלים עיה"ק, או בחו"ל בשעת הרחק

דר"מ אית לי גזירת תקרה ור"י לית ליה גזירת תקרה, אבל בנסרים שאין בהן ארבע ד"ה כשרה. נושמואל אמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה. ופירש"י ר' מאיר דפוסל אית ליה גזירת תקרה דאי מכשרת בהן אתו למימר מה לי לסכך באלו מה לי לישב תחת קורות בית, אף הוא בנסרים מקורה ובהא ודאי פסול דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה, עכ"ל. והק' הריטב"א על דברי רש"י ולא נהירא, חדא דהא גזירה זו משום חשש הרואין היא, ולא משום חשש העושה בלבד, והרואה סוכה של נסרים האיך ידקדק בהן אם הן ד' או פחות כל שהוא שלא יטעה לעשות בתקרתו סוכה,² עכ"ל.

הרי לפננו מחלוקת רש"י והריטב"א, מהו החשש שמפני כן גזרו גזירת תקרה, דהיינו שלא לסכך בנסרים שהם רחבים ד' טפחים ויותר. דלרש"י כל הגזירה הוא מפני המסכך בלבד, דאי מכשרי לסכך בנסרים ד', יאמר מה לי לכל עבודה הלזו, אשב תחת קורת ביתי. ולהריטב"א טעם הגזירה הוא מפני גזירת הרואין היושבין בסוכה, שיאמר מה לי לישב פה מלישב תחת התקרה [וכלשון החי"א - "ויבוא לטעות ויאמר מאי שנא לישב בסוכה מ"ש לישב בבית", עכ"ל].

וכן פליגי בזה רש"י והריטב"א לקמן (טו.)

שאלה. אם מסכך סוכתו בנסרים פחותים מד', ודוחקם ביחד באופן שהיושב בסוכה רואה אותם כאילו הם מחוברים ביחד כשיעור ד' טפחים,¹ או אם צובע אותם באופן שלמטה בסוכה הם נראים כאחד ממש, אם נדונים הם כמסכך סוכתו בנסרים רחבים ד' טפחים שפסול הוא, אם לא. ונפק"מ אם יכולים לברך ברכת לישב בסוכה על סוכה כזו כשיושב בהן בשעת הדחק כשאין לו סוכה אחרת. או במקום שאין מנהג שלא לסכך בנסרים פחותים מד' כגון בירושלים עיה"ק, אם יכולים לסדרם לכתחילה באופן הנ"ל.

גם יש לשאול, שבזמננו באמעריקא שיש ב' דברים גג ותקרה מבפנים, לדעת הגהות מיימונית וכן פסקו למעשה הרבה פוסקים (כמובא במשנ"ב סי' תרכ"ט ס"ק מ"ט) דאם דרך המקום להשתמש לתקרה בנסרים פחותים מד', מעיקר הדין הם פסולים לסכך. א"כ צ"ע מהו הדין בזמננו באמעריקא שבגגות אין משתמשים רק בנסרים שהם יתרים מד', אבל בתקרה שבפנים בהרבה בתים משתמשים גם בנסרים פחותים מד', גם בקטנים מאוד, אם מעיקר הדין פסולים נסרים אלו לסכך בהם ולא רק מטעם מנהג.

תשובה. בגמ' סוכה (יד.) במשנה, מסככין בנסרים דברי ר"י ורבי מאיר אוסר. ובגמ' שם, אמר רב מחלוקת בנסרים שיש בהם ארבע

1 ומפורש ברשב"א והובא גם במג"א (סי' תרכ"ו ס"ק ו', ובסי' תרל"ב סק"א) להלכתא דאם חברו ביחד להיות ד' טפחים הוי כקורה מעלי' של ד' טפחים. וכמוכח שאלתנו היכא שמשתמש בנסרים אלו החתוכים בדיוק ושוה, שע"י שמסדרים אחד אצל השני נראים כאילו הם ממש מחוברים.

2 ומסיק הריטב"א שהיינו טעמא שלא גזרו על פחות מד', כדי שלא לאסור כל הסוכות שבעולם, שכן דרך לסכך בפחות מד', ורק ד' כיון דאין דרך לסכך בהם רק להשתמש בהם לתקרת הבתים גזרו עליו.

כשמואל, ולשמואל פליגי בביטול תקרה משום דסתם תקרה מקורה בנסרים שיש בהם ארבע וכו', הלכך הבא לסכך בתחילה לא יסכך בנסרים שיש בהם ארבע, אבל בית שהוא מקורה ואין בה מעזיבה, מפקפק את כולו שמסיר את המסמרים שהיו קבועים בהם ואפי' הם רחבים ארבע וכו', והרמב"ם כתב ובלבד שלא יהא בכל אחד ד' טפחים, ודבריו תמוהים עכ"ל. [והובא גם בב"י סי' תרל"א].

וכן הטור סי' תרל"א כ' וכולה כשרה אפי' הנסרים רחבים ד' והרמב"ם ז"ל כ' ובלבד שלא יהיו בהם ארבע, ולא נהירא לאדוני אבי הרא"ש ז"ל. וכן הב"י בשו"ע (שם סעיף ט') הביא סתמא דעת הרא"ש דכשר אפי' ברחבים ד', ואח"כ הביא דעת הרמב"ם בלשון "ויש מי שאומר". ולכאורה משמע שכוונתו לפסוק כדעת הרא"ש ורש"י, [כפי מה שכ' הש"ך (יו"ד ס"ב רמ"ב בכללים שבסוף) דהיכא שכ' המחבר בלשון סתמא ומסיק ויש אומרים או יש מי שאומר, דעתו לפסוק כדעה ראשונה, ועיי"ש]. וממילא מוכח דס"ל דגזירת תקרה הוא רק על מי שעושה הסוכה ולא מפני גזירת הרואים. ולהכי כשמפקפק ועושה תיקון בסוכתו אין מה לגזור, לפי שהוא ודאי מבין שא"א לצאת ידי חובתו ביושב תחת קורות ביתו, שהרי מתקן הוא עצמו את ביתו. וממילא אין חוששין ליושבים אחרים הרואין למעלה בגגו נסרים רחבים ד'. וכן פסק החי אדם (כלל קמ"ו אות כ"ז) שלא הביא שם רק דעת רש"י והרא"ש, ולא דעת הרמב"ם שפוסל בנסר ד' אף שמפקפק. ובשו"ע הגר"ז חסר סעיפים אלו בס' תרל"א, אבל יש להביא קצת רא"י ממה שהבי' בס' תרכ"ט לשונו של רש"י "דיש לחוש שמא ישב תחת תקרת ביתו ויאמר מה לי לסכך בנסרים מה לי לישב תחת תקרת ביתי", עכ"ל. משמע דס"ל כדעת רש"י והרא"ש, וצ"ע בזה.

אבל הב"ח כ' בהדי' "וש"מ דבנוטל אחת בינתיים לא מכשיר לה אלא בשאין בה ארבע, וכן הוא העיקר להחמיר כדבריהם בנסרים

בתקרה שאין עליו מעזיבה, דב"ה אומרים מפקפק או נוטל אחת מבינתיים. ובגמ' שם, אלא לשמואל דאמר שאין בהן ד' מחלוקת, אם יש בהן ד' דברי הכל פסולה, סיפא במאי פליגי, בביטול תקרה קא מפלגי, מר סבר בטלה בהכי [במפקפק או נוטל וכו'] ומר סבר בהכי לא בטלה. ופירש"י ד"ה בבטולי תקרה, כלומר אמר לך שמואל לעולם בשיש בהן ד' ולא היתה כאן תקרה מתחילה, ועכשיו הוא בא לסכך בהו לשם סוכה, אפי' ר"י פוסל, דגזינן משום תקרה שלא יבא וישב תחת קורות ביתו ויאמר מה לי זה מה לי חדשה, אבל השתא דזו תקרה היתה, ובא לידי מעשה לעשותו לשם סוכה, וזה מוכיח שיודע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי, פליגי ר"י ור"מ אי איכא תו למיגזר משום תקרה או לא וכו', עכ"ל. הרי מפורש דס"ל לרש"י דאין כאן גזירה רק על מי שעושה הסוכה, וכאן שהוא עצמו עוסק לתקנו שלא יהי' כביתו של כל השנה פשוט דאין כאן גזירה. ומה שלא חשש רש"י מפני הרואין, כ' המאירי ז"ל, ולטעות של רואים אין חוששין שגזירה רחוקה היא, עכ"ל.

אבל הריטב"א שם פי' הגמ' כדעת הרמב"ם דאיירי בנסרים פחותים מד', דאם הם רחבים ד' לעולם פסול הוא מפני חשש הרואים, ר"ל שיאמר מה לי לישב בסוכה זו או תחת תקרת ביתי. וז"ל הריטב"א שם, "דגזירת תקרה לאו משום איהו הוא, דאיהו הא אתא לרבנן ואודעיה דינא דמזדהר דלא עביד לעולם אלא במפקפק כי השתא", עכ"ל.

וכן מבואר דמחלוקת זו פליגי בהו גדולי הפוסקים הרי הם הרמב"ם והרא"ש. דדעת הרמב"ם (פ"ה הלכה ח') דפקפוק מהני רק בנסרים פחותים מד', אבל אם הם ד' פסול הוא. וכ' המאירי הטעם בזה "שמכל מקום גזירת הרואים לא הופקעה", עכ"ל. וכן פי' המג"א (סי' תרל"א סי"ק ח') שטעם הרמב"ם הוא מפני חשש הרואים.

אבל הרא"ש (סי' כ"ט) כ' ואנן קיי"ל

שום אחרון רשאי לחלוק אפי' בראיות, לכך כותב דברי היחיד שאם יביא שום אחרון ראיות ברורות לדבריו יתנו עדיו ויצדקו, עכ"ל. וא"כ ה"נ י"ל דהטעם שפסק המחבר כדעת הרא"ש הוא משום תמיהת הרא"ש על הרמב"ם, אבל מדמצא הט"ז תי' יפה ע"ז מאת הרמב"ן, יכול לפסוק גם כדעת הרמב"ם. וכן מפשטות המג"א שם שביאור רק דעת הרמב"ם דטעמו הוא מפני גזירת הרואים, ולהכי לא מהני פקפוק ברחבים ד'. [אבל בנוטל אחר מבינתים ס"ל דגם ליכא מקום גזירת הרואים, ועיי"ש.] משמע דפסק דיש להחמיר כדעת הרמב"ם. [דלא כמש"כ החיי"א].

וא"כ בנדון דידן נראה, דלפי דעת הרא"ש ורש"י וכדעת סתמא דמחבר, דלא חיישינן מפני הרואין רק בהמסכך, אף שהיושב בסוכה רואה כאילו יש קורה ד', לא נפק"מ מידי, דמ"מ המסכך כיון שנתן סכך כשר פחות מד' כשר הוא, דליכא למיגזר מידי, שהרי הוא יודע שסיכך בנסרים פחותים מד'. וה"נ אף שמשתמש בנסרים שדרכם להשתמש בהם לתקרה שבפנים הבית, כיון שבגג למעלה אין משתמשים בו, א"כ להמסכך יש היכר טובא בין ביתו לסוכתו, דשם יש גג שיש עליה נסרים ד' למעלה בגג, אבל כאן בסותו אין לו גג כזה.

אבל לדעת הרמב"ם והריטב"א דיש חשש מפני הרואין ר"ל היושבינן בסוכה לא ידע מה בין סוכה זו לבין ביתו של כל השנה, כיון שבשניהם יש קורות ד'. א"כ עיקר החשש הוא על הנסרים שמשתמש בהם לתקרה שבפנים ולא על הגג. ואם נראה למעשה כמו נסר ד' או משמשים נסרים אלו אף בפחותים מד' לתקרת הבתים מבפנים יפסול. וכנראה מהפוסקים שיש להחמיר כדעה זו.

א"כ נראה דאף דבחז"ל אין נפק"מ, דלפי מנהגא אין משמשים בנסרים כלל אף בקצרים מאוד. [ועי' בארחות רבנו ח"ב עמ' רי"ח שכ' בשם החזו"א שרק בירושלים נתקבל המנהג

שאינ בהן ארבע ולא כהרא"ש, עכ"ל. וכן פסק הלבוש דיש להחמיר כדעת הרמב"ם דפוסל בנסר רחב ד' אף שמפקפק, והובא גם בכף החיים (שם). וכנראה שגם המשנה ברורה סבר כן, ומה שלא הביא דברי הלבוש דיש להחמיר כדעת הרמב"ם, הוא דכיון שמסיק שם (בס"ק כ"ז) דלפי המבואר בסי' תרכ"ט סעיף י"ח דכהיום נהגו שלא לסכך כלל בנסרים אפי' פחותים מד', יש לזוהר מפקפוק וגם מזה, אם לא בשעת הדחק, עכ"ל. וא"כ לא נפק"מ כלל לפסוק כאן להחמיר כהרמב"ם, דממ"נ שלא בשעת הדחק גם בפחות מד' אין להשתמש גם בפקפוק, ובשעת הדחק ודאי יש לסמוך על דעת הרא"ש דאף ברחבים ד' מותר ע"י פקפוק. וגם ממה שלעיל (בסי' תרכ"ט ס"ק י"ח) לא הביא המשנה ברורה לשון רש"י "מה לי לסכך באלו וכו'", רק כתב סתמא "שדומין לתקרת הבית, וחיישינן שמא ישב תחת תקרת הבית שדר בו כל השנה וכו'", משמע דלא ס"ל כדעת רש"י והרא"ש, רק כדעת הרמב"ם והריטב"א דהוא מפני חשש הרואין. וכן הגר"א בביאורו (ס"ק י"ג) כ' בהדי' דפסקינן כדעת הרמב"ם, לפי שכן כ' גם הרשב"א והרמב"ן דלא כרש"י ותוס', ועיי"ש.

וכן באמת משמע מפשטות דברי הט"ז והמג"א, דודאי יש להחמיר כדעת הרמב"ם. דאל"כ לא היו מאריכינן בדבריהם לבאר דעתם. והט"ז שם כ' וז"ל וכבר כתב הרא"ש על דיעה זו (של הרמב"ם) דתמוהה היא, וטעמו דא"כ לא פריך מידי אדשמואל טפי מדרב. והרמב"ן בספר המלחמות תיקן קושיא זו, עיי"ש, עכ"ל. ומשמע בהדי' מדמסיים בתי' על תמיהת הרא"ש על הרמב"ם, דיש להחמיר כוותי' [כדעת חמיו הב"ח ז"ל]. וכן מבואר בכללי הפסק מהש"ך (י"ד סי' רמ"ב) שכ' שהטעם שהביאו המחבר דעת הי"ש מי שאומר" אף דלעולם הכלל הוא דפוסק כדעה ראשונה, ש"אילו היו כותבים המחברים והפוסקים דעת הרבים בסתם, הייתי אומר שהוא תורת משה או מוסכם במשנה ולא הי'

זקני הרבנים בירושלים הסיר הנסרים הללו מסוכתו בעצם ימי חוה"מ לחוש לדעתו, עכ"ל.

והביא שם מש"כ המו"ל בקובץ הנ"ל בהקדמתו - וז"ל, "וכן ידוע ממרן הגה"ק מסאטמאר זי"ע כשהי' פעם אחת בחג הסוכות בירושלים (שנת תש"ו) לא רצה ליכנס בסוכה שהיתה מכוסה מפלאפונים".

ומדעסקי בזה הענין, עלתה בדעתי עוד שאלה. במי שרוצה להשים תחת סככו לנוי דפים המיוצרים מסיד (Sheetrock) או בבלטים ממינים אחרים (Drop Ceiling Tiles) שאינן מונעין הגשם מלרד לסוכתו, ולאחר קצת זמן שירד הגשם, יפול מי הגשמים לתוך סוכתו. אם פסול הוא מחמת גזירת תקרה או לא. דלפי דעת הרא"ש ורש"י דכל הגזירה הוא על המסכך, א"כ כיון שהוא נתן סכך על סוכתו כראוי אין חשש כלל. אבל לדעת הרמב"ם וסעייתו דס"ל דיש חשש הרואים, כיון שהיושב בסוכה נראה לו ממש כמו שיושב בכיתו של כל השנה יש גזירת תקרה. וצע"ע בזה.

הערה: אגב רצייתי לעורר על מה שראיתי בפסקי תשובות שהביא מתשו' אבני ישפה דאין להשתמש בבלאפונים שהם מורכבין ממספר שכבות, או מאבק עץ, משום הדבק שמחזיק את פסי העצים הדקים אחד עם השני, שהוא בכלל איסור מעמיד בסכך שאין גידולו מן הארץ. עכ"ד. והנה לדעתי איני רואה בהם שום חשש. שהרי כמו שכ' הר"ן דמותר לסמוך הסכך על דופן שנעשה מאבנים, אף שאין מסככין בהם, דאין כאן גזירה שמא יסכך באבנים, וכך פסק המשנ"ב (סי' תרכ"ט ס"ק כ"ב). ה"נ בודאי אין חשש כלל שמא יבוא לסכך בדבק לבד. ולכאורה הוא דבר פשוט, ואיני מבין שאלתו כלל וכלל, וצ"ע.

לסכך בהם ולא בשאר מקומות, ועיי"ש.]. ורק בשעת הדחק דאין לו ברירה אחרת. והיכא דהוא שעת הדחק פשוט דיש לסמוך אדעת הרא"ש דאין חשש מפני הרואים רק על המסכך. אבל בירושלים דנהגו להשתמש בלאפונים"ם שהם נסרים פחות מד', אף דלדעת הרא"ש לכאורה אין שום שאלה לסדרם דחופים באופן שאינו ניכר שהם נסרים נפרדים, מ"מ כיון דלפי הרמב"ם וכמו שביאר המאירי והמג"א דחוששין מפני הרואין. יש להחמיר ולא יסדרם באופן כזה שלא ניכר שהם נסרים נפרדים וכ"ש שלא יצבע אותם להיות נראים בתוך הסוכה כאילו הם נסר אחת רחבה ד' ממש.

אבל בענין שאלתנו לענין נסרים פחותים מד' דדרכם להשתמש בהם לתקרת הבתים מבפנים, אף שאין משתמשים בהם בגגות. בירושלים אין שום שאלה, לפי ששם אין דרכם להתשמש בנסרים אלו בתקרת הבתים כלל, אף מבפנים.

ובספר אורחות רבנו (ח"ב עמוד רי"ח) הביא בשם הסטייפלר זצ"ל שכ' שנכון שלא לסדר הבלאפונים"ם אחד אצל השני צפוף מאוד רק ישאירו קצת אויר ביניהם ויניח גם מקצת נסרים לרוחב כדי שלא יהיה הפסק אויר על פני כל הסוכה ועיי"ש. וברוך שכוונתי לדבריו.

ובקונטרס פסקי דברי יואל (מהרה"ק מהר"י ט"ב מסאטמאר זצ"ל) הביא מכתב מהרה"ג ר' אליקום שלעזינגער שליט"א שנדפס בקובץ דעת תורה, שכ' וז"ל "אנשי ירושלים נהגו לכסות בנסרים פחות מטפח (פלאפאני"ם) [והסיבה היתה מחמת עניות שחיו על לחם צר, ובדרך זה שמרו הסכך משנה לשנה]. וזכורני בשנת תש"ו כשאדמו"ר מסאטמאר זצ"ל בא לירושלים ושמע מזה, לא מצא חן בעיניו, ואמר שהבאים מחוץ לארץ שלא נהגו כן אסור להם להקל, וזכורני שאחד מגדולי